SIKU 16 ZA UANAHARAKATI

MAUDHUI: MABADILIKO YA SHERIA YA NDOA, SURA YA 29

UTANGULIZI

Sheria ya Ndoa, Sura ya 29 ya mwaka 1971 kama ilivyorekebishwa mwaka 2019 ni Sheria kuu inayosimamia maswala ya ndoa nchini Tanzania. Hata hivyo, Sheria hii ni moja kati ya Sheria kongwe nchini Tanzania na imekabiliwa na changamoto nyingi ambazo ni pamoja na; kuruhusu mazingira fulani ya ubaguzi wa kijinsia kwa wanawake na wasichana. Kwa mfano, inawabagua wavulana na wasichana katika uwezo wa kuingia katika ndoa. Pili, Sheria ya Ndoa ina utata katika suala la ugawaji wa mali za ndoa wakati wa talaka hasa katika ndoa za mitala. Vile vile Sheria hii inatoa wajibu kwa mume tu kutoa mahitaji kwa ajili ya familia na imeshindwa kutoa tafsiri na adhabu juu ya masuala ya ukatili hasa wa majumbani.

Mapungufu na changamoto zilizopo katika Sheria hii zinaleta mkanganyiko katika kusimamia na kutafsiri masuala yanayohusu ndoa nchini Tanzania. Kwa mfano Sheria ya Ndoa inakinzana na Sheria ya mtoto ambayo inamtafsiri mtoto kama mtu yoyote alieko chini ya umri wa miaka 18, wakati Sheria ya ndoa inaruhusu msichana chini ya umri wa miaka 18 kuolewa. Kwa misingi hiyo, Sheria inatoa mwanya kwa ndoa za utotoni. Vile vile Sheria hii inakinzana na kanuni za adhabu ambayo imeanisha kwamba ni kosa la ubakaji kwa mtu yoyote kufanya Ngono na mtoto chini ya umri wa miaka 18 isipokua kama ameolewa.

Kwa nini Tanzania inahitaji Mageuzi ya Sheria ya Ndoa?

Ulinzi duni wa haki za wake wengine wakati wa talaka na mgawanyo wa mali katika ndoa za mitala

Kifungu cha 10 Sheria ya Ndoa kinaruhusu ndoa za mitala. Hata hivyo kifungu hicho kina mapungufu hasa usawa kati ya wake wenza linapokuja suala la mgawanyiko wa mali ya ndoa chini ya kifungu cha 114, wakati wa talaka au urithi. Kifungu hakijaweka vigezo vya kutathmini michango ya yao ndani ya ndoa.

Changamoto za tafsiri ya Dhana ya Ndoa

Kifungu cha 160 cha Sheria ya Ndoa, kinatoa muktadha wa Dhana ya Ndoa ambapo mwanamume na mwanamke wakiishi pamoja huweza kudhaniwa kuwa ni mke na mume mbele ya Sheria japokuwa hawakuwahi kufunga ndoa. Kuthibitisha dhana hii ni suala la ushahidi ambao utatolewa na umma unaowazunguka kwamba unawachukulia na kuwapa heshima kama mke na mume. Dhana hii imenyima haki nyingi za wanawake hasa pale wanandugu wanaposhindwa kuwa tayari kutoa ushahidi juu ya dhana hiyo ya ndoa. Lakini pia dhana hii imekua ni mwanya kwa upande mmoja kunyimwa haki wakati dhana hiyo inapofikia ukomo.

Majukumu yasiyo sawa kati ya mume na mke ndani ya ndoa

Kifungu cha 63 cha Sheria ya Ndoa kinaweka wajibu kwa mume kumtunza mke wake kwa kumpa mahitaji yote muhimu katika maisha kama vile mavazi, chakula na malazi kulingana na uwezo wake. Mke pia atakuwa na jukumu hilo tu ikiwa mume hawezi kutunza familia kwa sababu za ugonjwa hasa wa kiakili na ulemavu. Kifungu hiki ni baguzi hasa kwa wanaume ukizingatia dunia ya sasa inaelekea kwenye usawa wa kijinsia. Vile vile kifungu hiki kimehamasisha unyanyasaji dhidi ya wanawake kama wanaume wanavyodhani wanamiliki wanawake kama mali yao. Hii pia imesababisha utegemezi wa kiuchumi kati ya wanawake walioolewa. Licha ya hivyo linapokuja suala la urithi wanawake pia wanakabiliwa na changamoto za urithi kutokana na kifungu hichi. Sheria inapaswa kufafanua wazi kuwa na fursa sawa za kimajukumu kati ya mume na mke katika ndoa ili kuchochea wanawake wengi kujitokeza katika fursa za kiuchumi nk.

Dhana ya kuthibitisha mchango wakati wa mgawanyo wa mali za ndoa wakati wa talaka

Sheria ya Ndoa inatoa haki ya kugawana mali za ndoa pale inapotokea wenza wametalakiana. Mali yoyote ambayo imepatikana wakati wa ndoa na mtu binafsi au mchango wa pamoja wa wanandoa inahitajika kugawanywa. Wakati wa mgawanyiko wa mali za ndoa, kuna mazoea ya kiSheria ambayo wanawake tu wanapaswa kuthibitisha michango yao kwenye mali. Wakati mwingine wanatakiwa kutoa risiti za kuthibitisha mchango wao ambapo wakati mwingine ni vigumu sana kuthibitisha michango. Sheria inahitaji kufafanua wazi ugawaji wa mali ya ndoa na kufikiria kuruhusu kuanzisha mikataba ya umiliki wa mali binafsi kabla na baada ya ndoa.

Mgongano wa Sheria katika kufafanua Tafsiri ya Mtoto kwa muktadha wa Ndoa

Kama ilivyoelezwa hapo awali, Sheria ya Ndoa ni Sheria ambayo inasimamia maswala yote ya ndoa nchini Tanzania. Sheria ya Ndoa inapingana na Sheria zingine ambazo zinafafanua tafsiri ya mtoto. Wakati Sheria ya Mtoto ya mwaka 2009, inamwelezea mtoto kama mtu mwenye umri chini ya miaka 18, Sheria ya Ndoa bado inamruhusu mtoto mwenye umri wa miaka 15 kuolewa kwa ruhusa ya wazazi. Tafsiri ya mtoto chini ya Sheria ya Mtoto haijabatilisha kifungu cha 13 ya Sheria ya Ndoa ambacho kinaweka umri wa chini wa ndoa kuwa miaka 15 kwa wasichana na 18 kwa wavulana. mwaka 2019, Mahakama ya Rufaa ya Tanzania ilithibitisha uamuzi wa Mahakama Kuu katika kesi ya Rebeca Gyumi dhidi ya MwanaSheria mkuu wa Serikali, kuwa vifungu vya 13 na 17 vya Sheria ya Ndoa ambavyo vinaruhusu mtoto kuolewa na umri wa miaka 15 kwa idhini ya wazazi na 14 kwa ruhusa ya mahakama ni vya kibaguzi dhidi ya mtoto wa kike na ni kinyume na Katiba ya Jamuhuri ya Muungano wa Tanzania. Hivyo, vinapaswa kurekebishwa katika kipindi cha miezi 12, hata hivyo Sheria ya ndoa, haijabadilishwa mpaka sasa. Mara kwa mara Serikali imekua ikikiri kwamba kushindwa kubadili kifungu hicho ni kutokana na unyeti wa kitamaduni na wa kidini juu ya jambo hilo.

Ongezeko la Matukio ya Ukatili wa Majumbani

Sheria ya Ndoa iko kimya juu ya masuala yanayohusu unyanyasaji na ukatili wa majumbani; kuna ushahidi kwamba wanawake na watoto wengi nchini Tanzania wananyanyaswa na kunyimwa haki zao wakiwa ndani ya familia. Kifungu cha 66 cha Sheria ya Ndoa, kimegusia adhabu kwa wenza, kwamba hakuna mtu anayeruhusiwa kutoa adhabu kwa mwenza wake, lakini hakijatoa adhabu kwa mhalifu wa kosa hilo. Vile vile kifungu hiki kinazuia tu unyanyasaji wa kimwili kati ya wanandoa, na kuacha aina nyingine za unyanyasaji ambayo ni pamoja na kihisia, kisaikolojia, ngono na kiuchumi.

Sheria Kuruhusu Ndoa za Utotoni

Ndoa za utotoni ni ukiukwaji mkubwa wa haki za binadamu kwa wasichana. Sheria ya Elimu nchini Tanzania, ya mwaka 1978 kama ilivyofanyiwa marekebisho mwaka 2016 inapiga marufuku ndoa za wanafunzi; hata hivyo, Sheria haijasema lolote kuhusu wasichana ambao hawako shuleni na kwa umri wao wangepaswa kuwa katika mfumo wa elimu. Sheria ya ndoa bado inaruhusu mtoto wa kike kuolewa na umri wa miaka 15.

Tanzania bado haijafanya mapitio ya Sheria ya Ndoa ili kutoa ulinzi dhidi ya ndoa za utotoni, ingawa iliashiria kwamba itafanya hivyo. Pia, mipango kazi ya serikali ya kushughulikia ukatili dhidi ya wanawake na watoto haiweki mikakati ya kina kukabiliana na ndoa za utotoni. Takwimu za Utafiti wa Idadi ya Watu na Afya (TDHS), 2015-2016 zilionyesha kuwa asilimia 36 ya mabinti wenye miaka 20 hadi 24 waliolewa kabla hawajatimiza umri wa miaka 18. Kwa mujibu wa Utafiti wa Demografia ya Afya nchini (TDHS) wa mwaka 2010 mikoa yenye viwango vikubwa vya ueneaji wa ndoa za utotoni hapa nchini ni Shinyanga (59%), Tabora (58%), Mara (55%) na Dodoma (51%). Hii ni sawa na kusema kuwa kwa wastani, wasichana wawili kati ya watano huolewa kabla hawajatimiza umri wa miaka 18.

Kukosekana kwa ulinzi wa watoto walioko nje ya mfumo wa elimu.

Kama ilivyoelezwa hapo awali Sheria ya Elimu nchini Tanzania inalinda wanafunzi wa shule wasiolewe na kuoa. Sheria haitoi ulinzi kwa wasichana wa nje ya shule dhidi ya ndoa na mimba za utotoni. Hakuna jitihada za kutosha kuwalinda watoto walio hatarini kuingia kwenye ndoa za utotoni na za kulazimishwa na kuwasaidia kisaikolojia, kijamii au kiuchumi ambao wanauhitaji sana. Mara nyingi wasichana walioko nnje ya mfumo wa elimu hulazimishwa kuolewa kwa dhana kwamba wanalindwa dhidi ya mimba za utotoni. Zaidi ya hapo, wanapata msaada mdogo ili kufidia elimu yao waliyoipoteza kwa mimba za utotoni au kushindwa kuendelea na masomo. Wakati baadhi ya vikundi vidogo na mashirika ya msaada ya kimataifa wanaendesha mipango, jitihada zao hazitoshi. Serikali inapaswa kupitisha mikakati ya kitaifa ya kushughulikia mahitaji mbalimbali ya watoto wakike walioko nnje ya mfumo wa elimu.

Hivyo basi katika kipindi hiki cha Siku 16 za Uanaharakati, tunatumia kampeni hii kupaza sauti kushawishi mabadiliko ya Sheria ya ndoa, lakini pia kutoa elimu juu ya haki mbali mbali zilizoainishwa kwenye Sheria ya ndoa. Vile vile kukemee vitendo vya mimba na ndoa za utotoni ambazo huathiri wasichana wengi nchini Tanzania.

Ungana nasi: #Komeshaukatiliwakijinsiasasa #MabadilikoSheriayandoa

Serikali

FUNGUKA! Boresha mazingira salama ya kisera na kiSheria katika kusimamia maswala ya ndoa na talaka, kwa kufanya yafuatayo;

- Kupitia upya na kufanya maboresho ya Sheria ya Ndoa ya Tanzania, ya mwaka 1971 ili kuweza kushughulikia kasoro zote zinazojitokeza hasa katika masuala ya kutengana, talaka, ukatili, nk.
- Serikali ifanye jitihada katika kuzifuta Sheria zote zinazobagua wanawake na watoto pamoja na ndoa za utotoni hasa zile zinazoruhusu matumizi ya Sheria ya kimila kwenye mambo ya ndoa, talaka, na mirathi.
- Serikali ichukue hatua muhimu ili kutunga Sheria ya dhidi ya ukatili wa majumbani kwa kufanya ukatili wa majumbani kua kinyume na Sheria na hivyo adhabu kali itolewe.

Jamii na mtu binafsi

FUNGUKA! Komesha ukatili wa kijinsia Sasa

- Viongozi wa Dini, Jamii na Kimila toa ushirikiano kutokomeza ndoa za utotoni na pia tumia majukwaa kuelimisha jamii juu ya madhara ya ndoa za utotoni, ukatili majumbani nk.
- Jamii na mtu binafsi wanapaswa kukemea na kuchukua hatua kwa vitendo vya ukatili vinavyotokea majumbani.
- Toa taarifa za matukio ya ukatili pale ambapo atashuhudia au kufanyiwa ukatili nyumbani au atalazimishwa au kushuhudia mtu kuolewa na umri mdogo.
- Anzisha mijadala ya Kijamii juu ya uhitaji wa mabadiliko katika Sheria ya ndoa.

WiLDAF TANZANIA

MKUKI UKATILI